PRIMORSKI DNEVNIK

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE ZA SLOVENSKO PRIMORJE

Leto 2. štev. 195 - Cena 3.- lire | TRST, četrtek 17. januarja, 1946 | Uredništvo in uprava, Piazza Goldoni št. 1 - I. Tel. št. 93806 93807, 93808. Rokopisi se ne vračajo

Pot današnje Italije prav gotovo ne vodi k poboljšanju niti k utrditvi mednarodnega ugleda Italije in zaupanja v resnično demokratične smernice njene zunanje politike. To je v bistvu nadaljevanje fašistične politike.

Megalomanija ali kraški doprinos

V obupnem iskanju močnih argumentov, na katere bi današnja Italija lahko oprla svoje zahteve, in pri pomanjkanju naselne politične linije, ki bi Italiji lahko v notranjem življenju kot v zunanjem pogledu mogla vrniti njen izgubljeni ugled ter jo vključiti med resnično demokratične dežele, se vodilni italijanski politiki morajo spuščati v trditve, ki, po našem mnenju, nikakor ne morejo prispevati k utrditvi njenega mednarodnega položaja najmanj pa k zboljšanju odnosov med Jugoslavijo in Italijo.

Govor, ki ga je pred italijansko konzulto pred dnevi imel predsednik vlade gospod De Gasperi, je zelo poučen. Govor, v katerem je gospod De Gasperi začasnemu predstavniškemu telesu obrazložil smernice italijanske zunanje politike in mednarodni položaj Italije, se ne zatenja z ugotovitvijo vloge, ki jo je fašistična Italija igrala v tej vojni, še manj pa z ugotovitvijo petindvajsetletni napadalni fašistični zunanji politiki (Abesinija, Španija, Albanija, itd.); o vsej tej zločinski politiki, ki je vejala smrt in razdejanje posod, kamor je stopila noga italijanskega vojaka, in povzročila tanje, v katerem je danes italijanski narod, o vsem tem gospod De Gasperi molči. Nasprotno, po njegovem gorostasnem mnenju se mogoče današnja Italija po 8. septembru, po doprinosu skupni zavezniški zmagi, ne s Sovjetsko zvezo, Anglijo in Ameriko (to, velikodušno dopušča), «lahko meri s kakšno manjšo državo (beri: Jugoslavijo), ki bo seveda med njenimi sodniki». Vse gorje, ki ga je fašizem povzročil italijanskemu narodu, se pod magično palico gospoda De Gasperija spreneni v žrtve, ki jih je italijanski narod doprinesel k skupni zmagi.

Vsa argumentacija gospoda De Gasperija je postavljena dobesedno na glavo. Da ne govorimo o predrzni trditvi, da so nekatere države, ki bodo odločale o mirovnih pogodbah, prav gotovo manj prispevale k zmagi, kot Italija». Ta pot prav gotovo ne vodi k poboljšanju, niti k utrditvi mednarodnega ugleda Italije in zaupanja v resnično demokratične smernice njene zunanje politike. To je v bistvu nadaljevanje fašistične politike prestiža in nacionalnega napiha.

Dejansko ne gre tu za knjigovodsko primerjanje tega, kaj je neka država prispevala k zmagi in koliko je prispevala neka druga; tu gre predvsem za dejstvo, da je fašistična Italija zaradi sodelovanja z nacistično Nemčijo zgodovinsko in moralno soodgovorna za izbruh vojne in zato soodgovorna za vse zločine nacizma, ki brez njene pomoči (če vzamemo samo primer nevtralnosti Italije) ne bi mogla izvršiti tega, kar je izvršila. Zaradi tega se doprinos Italije k skupni zmagi ne more primerjati niti z državo ali državico, ki je razmeroma najmanj prispevala; še več, doprinos Italije se ne more primerjati niti z državo, ki je bila v tej vojni nevtralna in ni ničesar prispevala, ker nevtralna država ne nosi nobene odgovornosti za nacifašistična grozodejstva. Doprinos Italije k skupni zmagi se dejansko lahko primerja edino le z ogromnimi žrtvami, razdejanjem in trpljenjem, ki so ga fašizem, nacizem in japonski militarizem povzročili človeštvu. Tako in samo tako se mora ocenjevati krivdo fašistične Italije in vrednotiti doprinos k skupni zmagi.

In ne samo to. Ne odgovarja resnici trditev, da se je Italija prva in sama otresla fašizma in stopila na strani Združenih narodov. Likvidacija fašizma se je v Italiji izvršila (izvršila?) šele takrat, ko so bile perspektive zmage trojnega pakta brez izgledov, vojaška situacija poraz, zavezniki na Siciliji in na tem, da se izkrcajo na polotoku. Kdo, razen Hitlerja, bi v takem položaju mogel nadaljevati z vojno in popolnoma upropastiti državo? Kapitulacija Italije je bila posledica vojaškega poraza in dejanje političnega oportunizma. Posredno potrditev resničnosti naše trditve imamo v dosedanjem političnem življenju Italije, ki je v bistvu nadaljevanje istega političnega oportunizma in ki ima zaslombo v provokaterskih fašističnih elementih, zastrupljajočih italijansko javno življenje.

Zavedajoč se šibkosti te svoje argumentacije, se gospod De Gasperi vrača v preteklost, predvsem k prvi svetovni vojni, glasti, ker mu je vmesna doba precejšno napoto. Preden ob zaključku svojega govora preide na bežno omembo krivde pred Francijo, balkanskimi deželami in Grčijo (Sovjetske zveze in Egipta namenoma ne omenja, ker se pred temi državami Italija brškone ne čuti krive), si ne more kaj, da ne bi omenil italijanskega doprinosa k rešitvi Francije 1914. leta in «odločilnega» doprinosa na Krasu k osvoboditvi južnih Slovanov.

Kaj bi s tem gospod De Gasperi? Želite li, da vas spomnimo na vlogo, ki jo je Italija igrala v prvi svetovni vojni in načela «svetega egoizma», ki je vodilo takratno italijansko zunanjo politiko ter vam prikličemo v spomin, da se je Italija odločila za Entento samo zato, ker ji je Ententa obljubila več, kot ji je hotela obljubiti Avstrija?

Kaj bi s kraškim doprinosom k osvoboditvi južnih Slovanov? Komu boste dopovedali, da je Italija šla v vojno tudi zato, da bi pripomogla k osvoboditvi južnih Slovanov? Za naše primorsko in istrsko ljudstvo, ki spadata k južnim Slovanom, je bolje, da o «kraškem doprinosu» molčite, ker je od tega «doprinosa» naša zemlja še danes vsa krvava in se podivjanost italijanskega fašističnega upravljanja teh pokrajin kaj težko primerja z osvoboditvijo, prav tako kakor se ne more primerjati divjanje in pustošenje italijanske armade v Jugoslaviji z borbo italijanskih čet, ki so se oč kapitulaciji v ogromni večini raje vrnile v Italijo, kakor da bi se borile proti okupatorju. Tudi Julijsko krajino, katere «italijanstvo» danes baje ves italijanski narod enodušno brani, so ob kapitulaciji italijanski vojaki v ogromni večini raje zapustili, kakor da bi sprejeli predloge Osvobodilne fronte za skupno borbo proti okupatorju. Ko je šlo za borbo, smo ostali sami z resničnimi italijanskimi antifašističnimi borci, in s tem dokazali, da gre tu za našo domovino. Danes pa bi vi z diplomacijo radi dosegli to, kar je nacionalno krivično, gospodarsko absurdno in politično nasilno.

Kakšne so po besedah gospoda De Gasperija smernice italijanske zunanje politike? «...In tu obračam svoje misli k Franciji, proti kateri smo vodili bratomorno vojno (živahno odobravanje sosvetnikov); proti balkanskim deželam (brez odobravanja), zlasti proti Grčiji, ki je bila vedno med našimi prijatelji in upamo, da jo bomo tudi v bodoče ponovno prištevali med nje (živahno odobravanje sosvetnikov). Če dodamo še trditev, da se je italijanski narod «že pokoril za krivde svojih voditeljev, da se je rehabilitiral z drugo vojno in da nudi popolno jamstvo in zrelost za demokratičen režim na podlagi štirih načel svobode in mednarodnega sodelovanja», je to vse, kar nam gospod De Gasperi ve povedati o smernicah italijanske zunanje politike.

In Jugoslavija? Skrbno izbira fraze gospod De Gasperi, da se mu ne bi po naključju pripetilo imenovati Jugoslavijo s polnim in pravim imenom! Najprej trditev o «odločilnem» kraškem doprinosu k osvoboditvi južnih Slovanov v prvi svetovni vojni; nato trditev, «da glede žrtev Italijani morda lahko vzdržijo primerjavo s kakšno manjšo državo, ki bo sedela med njenimi sodniki», in končno, samo par sekund pred koncem govora, se misli gospoda De Gasperija spokorno obrnejo na balkanske dežele, «žrtve megalomanije». Balkanske dežele niso sicer samo Jugoslavija, a so tudi Jugoslavija.

Ne, gospod De Gasperi! Odgovorni državnik, ki v tem trenutku predstavlja Italijo, ne more govoriti na tak način o fašističnem roparskem pohodu na Balkan, niti tako žaljivo izogibati se že samega imena mednarodno priznane države, proti kateri ima vprav Italija nesporne obveznosti i za petindvajsetletno nečloveško zatiranje primorskega in istrskega ljudstva i za vse zločine, grozodejstva, pustošenja in ubijanja, ki jih je italijanski fašizem povzročil narodom Jugoslavije.

Žrtve megalomanije! Ne, gospod De Gasperi; ne gre tu za proces italijanske politične patologije, ki za njena dejanja ne bi mogel nihče prevzeti odgovornosti; gre za dosleden razvoj italijanske reakcije, ki je v fašizmu našla svojega najnevarnejšega predstavnika in uresničevalca. Načrt je spodletel, plačati je treba račun!

Priznati je treba poraz; priznati roparski napad na miroljubne narode, predvsem grozodejstva italijanske fašistične in cesarske vojske nad jugoslovanskimi narodi, še posebej pa nad prebivalstvom Julijske krajine. Doprinos Italije k skupni zmagi, 51.231 mrtvih in pogrešanih italijanskih vojakov in 30.000 padlih in ustreljenih italijanskih partizanov, kakor navaja gospod De Gasperi, ki prav gotovo ne bi odobravali današnje politične linije Italije, so zelo skromen delež v primeru s trpljenjem, ki ga je povzročil fašizem. Ta delež predstavlja komaj majčken korak k poravnanju ogromne škode; nikakor pa ne more služiti kot osnova za postavljanje zahtev, najmanj pa zahteve po obdržanju Julijske krajine, ki je z borbo glasovala proti. Kako bi se spogledali gospodje svetniki, če bi jim povedali, da je prebivalstvo Julijske krajine za novo Jugoslavijo žrtvovalo življenje 42.000 svojih najboljših sinov? Kako boste, gospod De Gasperi, v tem primeru uravnotežili knjigovodstvo vaše zunanje politike?

Od gospoda De Gasperija nismo sicer pričakovali dosti, njegov ekspoze pa nas je dokončno prepričal, da je megalomanija (mi ta pojav označujemo sicer drugače) italijanske zunanje politike tudi danes še vedno osnovna, nedemokratična poteza političnega vodstva sedanje Italije.

Od kod prihajajo številne tolpe fašističnih zarotnikov
ki delujejo odkrito v demokratičnih deželah in v zavezniških zasedbenih področjih?

Moskva, 16. - Tass — Lahko si človek zamisli osuplost onega, ki se da na branje raznih poročil v listih. Na eni strani se bere poročilo o zasedanju glavne skupščine Združenih narodov v Londonu. Demokrati lahko smatrajo, in to ne brez razloga, da preustavlja delo glavne skupščine, v kateri so zastopani svobodoljubni narodi, temeljni kamen za oktrepitev zmage nad fašizmom. Toda bralec, ko prebira liste, pridę do dogodkov in pojavov v svetu, ki ga osupnijo.

Praški listi objavljajo vest, da so bili v Češkoslovaški aretirani razni agenti znanega češkoslovaškega izdajalca generala Prichala, ki je v Angliji. Ta izdajalec češkoslovaškega naroda, ki bi mu moralo biti mesto na zatožni klopi, živi v najboljši angleški družbi ter je ustanovil skupno s svojimi pajdaši organizacijo zarotnikov, ki si je nadela lažno ime «Češkoslovaškega narodnega odbora». Agenti te organizacije so iz vrst sovražnikov češkoslovaškega naroda. Tej organizaciji pripadajo prepovedane protidemokratične stranke, ki vodijo propagando proti zakoniti vladi Češkoslovaške, sabotirajo oblasti ter ustvarjajo tajne organizacije, ki imajo namen izvrševati sabotaže.

Kakor poudarjajo listi, so pri aretirancih našli poleg drugega materiala tudi letake, ki jih je tiskala na sijajnem papirju znana londonska tiskarna in ki nosijo podpis generala Prichala. Sedaj lahko naši bralci napravijo zaključke glede na to vest in ugotovijo razdaljo med glavnim stanom izdajalca ter zgradbo, v kateri se shajajo delegati pri organizaciji Združenih narodov.

Na drugi strani bo našel bralec poleg «Reuterjevih» komentarjev poročilo iz Varšave v listu «Observer», ki pravi, da se vrši tam proces proti 16. poljskim oficirjem, ki so pripravljali atentate proti vladnim članom in skušali strmoglaviti obstoječ demokratični režim na Poljskem. Kakor poroča dopisnik «Observerja», niso zarotniki delali po lastni iniciativi, pač pa po pooblastilu in navodilih odbora poljskih emigrantov, ki je povezan s komandantom poljskih čet v Italiji generalom Andersom. Omenjeni list javlja, da nekatere zarotnike, ki so bili aretirani, prepeljali svojčas na Poljsko s padali. Bili so dobro opremljeni z orožjem in tujo valuto. Dopisnik si zastavlja vprašanje, kako je mogoče, da je bilo v nekem skrivališču odkritih celih 480.000 dolarjev, medtem ko je bilo nadaljnjih 300.000 dolarjev vtihotapljenih preko Švedske na Poljsko, kjer je bil ta znasek na razpolago t. zv. poljs ki begunski vladi.

Kakor to ne bi bilo dovolj, glej nadaljnjo vest, ki je objavljena skupaj že z navedenimi. V avstrijskih in nemških listih je bila objavljeno sporočilo o delovanju jugoslovanskih emigrantov, ki so ustanovili v Avstriji odbor pristašev kralja Petra. Ta odbor, ki ga sestavljajo izdajalci jugoslovanskega naroda, si je zadal nalogo, da povzroča nemire in težave v Ljudski republiki Jugoslaviji in da pošilja v Jugoslavijo tolpe teroristov z namenom, da bi ubijali znane osebnosti jugoslovanske ljudske vlade. Ti banditi so dobro oboroženi in dobro preskrbljeni z denarnimi sredstvi. Kakor se lahko prepričate, je podobnih, nerazumljivih dejstev vse polno. Nerazumljivost temelji na sledečem: Odkod prihajajo te številne tolpe fašističnih zarotnikov, ki delujejo odkrito v demokratičnih deželah in v zavezniških zasedenih conah? Kako je mogoče, da se na izdajalce poljskega naroda ter na pristaše Subašiča in Pavelića ne nanašajo odločitve velesil, ki so poudarile, da je odločno uničenje fašizma in nacizma glavni pogoj normalizacije življenja v Evropi, zagotovitve svetovnega miru in splošne varnosti? Podobne izjeme ne smejo obstajati.

ZLOČINI PROTI ČLOVEŠTVU
Pred zaključkom procesa v Nikolajevu

Nikolajev, 16. - Tass — Na razpravi v Nikolajevu je sodišče nadaljevalo z zaslišavanjem prič.

Državni tožilec je prosil sodišče, naj ugodi velikemu številu brzojavk, ki so jih poslali sodišču državljani, kateri so trpeli pod okupacijo Nikolajeva, ter naj uvrsti v svoje gradivo fotografije ruševin, ki so jih povzročili hitlerjevci v mestu. Po zaslišanju prič je državni tožilec polkovnik pravosodne stroke Semastov med drugim dejal:

«Med fašistično vlado v mestu Nikolajevu je bilo brez vsake vojaške potrebe požganih ali porušenih 346 poslopij, na desetine šol, institutov, gledališč, zdravstvenih ustanov in velikih podjetij. Sodišču so bili predloženi neovrgljivi dokazi o pošastnih nemških zločinih.

V imenu pravice, v imenu 105.000 sovjetskih ljudi, ki so jih fašistični osvojevalci na ozemlju Nikolajevske pokrajine mučili do smrti, poziva vojaško sodišče naj izreče za vse obtožence strogo in pravično kazen: smrt na vešalih».

Po govoru državnega tožilca je predsednik sodišča podelil besedo pravniku Bekleševu, ki uradno brani obtoženca Kandlerja. Ta je analiziral obtoženčevo krivdo, našel nekatere olajševalne okoliščine ter prosil sodišče, naj jih upošteva pri izreku sodbe. Razprava je bila nato prekinjena.

Pričetek razprave v Minsku

Minsk, 16. Tass. — Danes je vojaško sodišče minskega vojaškega področja pričelo z razpravami v procesu o grozodejstvih, ki so jih zakrivili nemški fašistični osvajalci v Beloruski sovjetski socialistični republiki. Obtožnica navaja 18 obtožencev, bivših generalov, oficirjev in vojakov nacistične vojske.

Kot je ugotovila izredna državna komisija, so nemški fašistični osvajalci ubili preko 2,200.000 sovjetskih civilistov in vojnih ujetnikov. Odgnali so preko 380.000 oseb v suženjstvo v Nemčijo, opustošili in požgali 209 mest, med njimi prestolnico beloruskega naroda, Minsk, in mesta Gomel, Polock, Vitebsk, Orša, Borisov, Sluck in mnoga druga mesta. Poleg tega so porušili 2.020 vasi; razdejali ali prepeljali v Nemčijo 10.338 industrijskih podjetij, uničili in oplenili 10.000 kolhozov, 92 sovhozov, odpeljali v Nemčijo 2,800.000 glav živine in 5 milijonov 700.000 glav drobnice, razdejali 1136 bolnic, klinik, dispanzerjev, 1085 gledališč, klubov, šol, višjih vzgojnih ustanov in muzejev.

Nemški osvajalci so izvajali obsežen teror z umori, požigi, plenjenjem in drugimi zločini. V ta namen je poslala vlada fašistične Nemčije skupno z Vrhovnim poveljstvom nemške armade v Belo Rusijo številne kazenske organe in posebne enote.

Zločini, ki so jih zagrešili obtoženci, so kričeče kršenje pravil vojskovanja, ki jih ugotavljajo mednarodne konvencije ter splošno priznane pravne norme. To so zločini proti človestvu.

DE GASPERIJEVA POSLANICA NA SKUPŠČINI ZDRUŽENIH NARODOV

London, VZN. — Na včerajšnjem zasedanju glavnega odbora so prečitali poslanico italijanskega ministrskega predsednika De Gasperija. V tej poslanici zahteva Italija, da ji čimprej dovolijo in priznajo mesto v skupščini narodov glede na to, da je v zadnjih dvajsetih mesecih delovala na strani zaveznikov. Sovjetski odposlanec Gromyko je izjavil, da upošteva italijansko zahtevo, toda edina stvar, kar trenutno lahko stori, je, da jo omenijo v sporočilu skupščine. Predsednik Spaak in britanski odposlanec Baker sta prejela Gromykov nasvet, ki ga je odbor na to izvedel.

Ko bodo ustanovili mednarodno sodišče Združenih narodov, mu bo Velika Britanija predložila star spor z Guatemalo. Velika Britanija je izjavila, da bo upoštevala odločitev mednarodnega sodišča.

Sestanek pravnega odbora

Pravni odbor glavne skupščine Združenih narodov se je sestal prvič. Najprej so imenovali nekatere člane odbora. Po živahnem razgovoru je odbor odločil, da bo pododbor preučil predloge, ki jih je stavilo kubansko in ekvadorsko odposlanstvo, o povečanju števila članov glavnega odbora na 51. Ta pododbor bodo sestavljali predstavniki Avstralije, Kube, Kitajske, Ekvadorja, Francije, Mehike, Norveške, Ukrajine, Velike Britanije in Jugoslavije. Pododbor bo v dveh poročal pravnemu odboru o izvrsenem delu.

Beirut, Tass. — V zvezi z noto, ki jo je izročila Sirijska vlada in noto, ki jo je že prej izročila libanonska vlada britanski in francoski vladi, v katerih zahtevata takojšen umik britanskih in francoskih oboroženih sil iz sirijskega ozemlja, je predsednik sirijskega parlamenta Faris el Huri, ki je sedaj v Londonu kot predsednik sirijske delegacije na zasedanju skupščine Združenih narodov, podal dopisniku arabske agencije v Londonu sledečo izjavo:

Francosko-britanski sporazum je hud udarec za političen položaj v Siriji. Mnenja sem, da glavna skupščina Združenih narodov ne bo odobrila tega sporazuma, kajti Francija nima prav nobenih razlogov, da še vedno zadržuje svoje oborožene sile v Siriji. Če je končni cilj Združenih narodov vzpostaviti splošen mir, ne more služiti temu cilju nič bolje, kot evakuacija francoskih čet iz naše dežele. Zaupamo, da organizacija Združenih narodov v skladu s čl. 78 svoje listine ne bo dovolila nobeni državi, da bi vzdrževala oborožene sile na ozemlju druge suverene države brez njene privolitve.

Druga lista avstrijskih vojnih zločincev

Dunaj, 16. - Tass — Avstrijska komisija, ki pripravlja proces proti vojnim zločincem, je objavila drugo listo avstrijskih vojnih zločincev.

Na tej listi so med drugimi pomočnik Gauleiterja Štajerske Richard Achleitner, SS. Hauptsturmführer Adolf Anderle, ki je brutalno zatiral odpor na Dunaju, tirolski Gauleiter SS-Standarten-führer Hans Feil, eden izmed krivcev za pokoje Židov v Innsbrucku, Franz Herstel, sekretar Gestapa za kriminalne zadeve, Maksimilijan Grabner, eden izmed najhujših zločincev iz Oswieczina.

Na listi je skupaj 55 imen. Polovico zločincev so prijele zavezniške vojaške oblasti, neznatno število avstrijske oblasti, ostali pa so še na svobodi.

Pripravljali so napad na milansko jeco

Vicenza, 15. - Tass — Italijanska policija je odkrila na področju Vicenze fašistično organizacijo, ki je pripravljala napad na milansko jeco, da osvobodi vojne zločince.

Albanija upravičeno zahteva vstop v organizacijo Z. N.

Tirana, 16. - AFA — Ob zasedanju skupščine Združenih narodov pise list «Luftetari», politični in vojaški organ albanske narodne armade, govoreč o udeležencih te konference:

«Zasedanja skupščine Združenih narodov se udeležujejo vse države, ki so bile povabljene na konferenco v San Franciscu, narodi, ki so se borili proti fašizmu, države, ki so od daleč gledale na borbo svobodoljubnih narodov, kot Turčija in Argentina.

Albanija ni bila poklicana v San Francisco, povabili pa so profašistično Perronovo Argentino ter nevtralno in reakcionarno Turčijo. Neudeležba naše dežele v San Franciscu je pomenila veliko krivico za Albanijo. Dogodki, ki so sledili, so dokazali, da je bila pretveza, s katere so nas izključili, to je da položaj v Albaniji ni jasen, neosnovana.

Sedaj je demokratična Albanija v očeh sveta stvarnost. Po volitvah 2. decembra je postal naš položaj jasen tudi za tiste, ki vanj niso imeli pogleda.

Toda danes, ko ves svet pozna resnico v Albaniji, danes upravičeno terjamo priznanje naših najsvetejših pravic. Zahtevamo vstop v okrilje Združenih narodov, zahtevamo udeležbo na londonski skupščini».

Poljski trgovinski minister v Beogradu

Beograd 16. Tanjug. — Danes popoldne je prispel iz Varšave v Beograd v spremstvu poljskega veleposlanika v Beogradu Jana Karla Vendeja minister za zunanjo trgovino Poljske republike dr. Štefan Jedrzihowsky.

Poljskega ministra je na letališču pozdravil jugoslovanski minister za trgovino in prehrbo ing. Nikola Petrović z uradniki ministrstva.

Po svojem prihodu je dr. Jedrzihowsky podal dopisniku Tanjuga sledečo izjavo: «Globoko sem ganjen, da sem imel priliko priti v Beograd, prestolnico junaške Jugoslavije, ki se s svojimi lastnimi napori obnavlja.

Zaupnica albanski vladi

Tirana, 16. — Ministrski predsednik začasne albanske vlade, vrhovni poveljnik narodne armade, generalni polkovnik Enver Hodja je ob zaključku zasedanja ustavodajne skupščine izjavil, da je bila ustavodajna skupščina, ki je proglasila albansko republiko izvoljena tudi kot stalen vrhovni organ državne uprave. Začasna vlada smatra svoje poslanstvo za izpolnjeno in predaja zaradi tega svojo ostavko.

V dobati je poslanec Sazih Iboria izjavil, da ljudski predstavniki korčanske prefekture ne morejo sprejeti ostavke sedanje demokratične vlade, ki je bila sestavljena kot posledica zmage narodno osvobodilnega gibanja in je uspešno zaključila svoje težke dolžnosti. Poslanca iz Korče so podprli tudi drugi.

Ustavodajna skupščina je soglasno izglasovala zaupnico sedanji vladi. Enver Hodja se je zahvalil za zaupanje ter izjavil, da bo izpolnil vse sklepe ustavodajne skupščine.

Britanska mladina v Kievu

Kiev, 16. - Tass — Delegacija britanske mladine pod vodstvom predsednika zveze za anglo-sovjetsko prijateljstvo mladine, nar. poslanca Johna Plattsa Millsa, je prispela v Kiev.

Na letališču so goste pozdravili tajnik glavnega odbora zveze mladih komunistov Ukrajine Kločko in predstavniki študentskih in mladinskih organizacij

KRATKE VESTI

ATENE. Glavni odbor EAMa je sklenil, prirediti v kratkem v Atenah splošno protestno zborovanje proti nedavnim krvavim pokoljem v Volosu, Kavali, Solunu ter drugih krajih.

ROSTOV na DONU. V dveh letih po izgonu Nemcev je bilo v rostovski pokrajini zgrajenih 32.000 kmečkih hiš.

Prvi uspehi pogojanj med industrijci in delavci

Medtem ko trajajo pogajanja za prilagoditev plač, je včeraj predstavnik ZVU podpolkovnih Šmuts sporočil, da so bili sprejeti sledeči odloki:

1. Ustavitev odpustov z dela od 1. januarja do 31. marca.

2. Povojna podpora za brezposelne v znesku 80 lir na dan delavcem, ki so bili stalno ali začasno odpuščeni po 1. septembru pr. l.

3. Normalna podpora za brezposelne 30 lir na dan vsem upravičencem.

4. Ponoven sprejem delavcev ki so bili odpuščeni po 1. januarju.

Prizadeti stranki naj skličeta svoje pooblaščence, da premotrijo novi položaj, ki se je ustvaril s temi ukrepi.

Jutri 18. t. m. ob 10. naj se ti pooblaščenci zglasijo pri Uradu za delo, kjer se bodo pogajanja nadaljevala.

„Bravo Fabbri"
Tudi ta vojni zločinec je danes v Italiji še prost

Dolga je vrsta vojnih zločincev, ki so med vojno vršili nad slovenskim narodom zločine. Med temi pa ni najmanjši Umberto Fabbri, brigadni general in komandant edinic C. A. F. (Guardia alla Frontiera). Zločinsko delovanje tega generala je bilo tako, da ga je sam največji vojni zločinec Mario Robotti postavil drugim za vzgled in pohvalil, kar sledi iz dokumenta, brzojavke z dne 5. avgusta 1942. V tej brzojavki general Fabbri poroča svojemu nadrejenemu poveljniku Mariu Robottiju: «V bojih je bilo ubitih 9 partizanov in ujetih 32, ki sem jih dal takoj postreliti in še 40, ki sem jih pridržal za zaslišanje. Porušil sem vasi Razloge, Hraševci, Kovačev log in Okrug». Na to brzojavko je Robotti takrat pripisal: «Bravo Fabbri!»

Čeprav Fabbri ni javno nastopal in njegovo ime ni tako znano, kakor ime marsikaterega drugega vojnega zločinca, je Fabbri sam poskrbel, da njegovi vojni zločini ne ostanejo skriti. Fabbri je očividno hotel napredovati s tem, da dokazuje in prepričuje svoje predpostavljene, da pohvale, kakor je pohvala Robottijeva z dne 5. avgusta 1942., niso nezaslužene. Zato je Fabbri pisal dnevnik.

Vse vojaške edinice pišejo službeni dnevnik. Vendar pa je med navadnimi vojaškimi dnevniki in dnevnikom, ki ga je pisal general Fabbri, razlika. Prvi so napisani v suhoparnem vojaškem slogu, prikazujejo vsakodnevno razporeditev in gibanje čet, osebnosti ali delovanja posameznih vojakov pa ne navajajo. Fabbri pa je pisal drugače. V opisu položaja čet in njih premikov je vsak dan pripisal posebno poglavje z naslovom: «Oddelek generala Fabbrija». Pod tem poglavjem je v očividnem namenu, da ovekoveči sebe, opisal dejanja čet pod njegovim neposrednim poveljstvom oziroma svoja dejanja. Iz teh Fabbrijevih opisov si lahko ustvarimo zelo jasno sliko velikega vojnega zločinca, obenem pa zaslutimo vso grozoto zločinov in obseg škode, ki jo je samo ta italijanski general napravil na ozemlju naše države.

Dnevnik, ki ga imamo v mislih, je iz arhiva XI. Corpo d'Armata in nosi naslov: «Diario storico — militare» bimestre: Gennaio-Febbraio 1943. ali slovensko: «Zgodovinski vojaški dnevnik, dvomesečje januar-februar 1943».

Ta dnevnik vsebuje za vsak dan posebej najprej opis razporeditve in gibanja edinic, nato pa spet za vsak dan posebej in pod naslovom: «Raggruppamento generale Fabbri» — «Oddelek generala Fabbri», podroben opis dejanj Fabbrijevega oddelka in vsebino povelj in odredb, ki jih je dajal general Umberto Fabbri. Svoja dejanja je Fabbri opisoval na široko. Zato objavljamo le najvažnejše odstavke iz teh njegovih zapiskov.

Fabbri začenja svoj dnevnik s 1. januarjem 1943. in ga končuje v tem zvezku z dnem 28. februarja 1943. Zločinsko vojskovanje generala Fabbrija je prvič vidnejše opisano pod datumom 21. januar, četrtek. Ta dan Fabbri piše: «Naš oddelek G. A. F. je obkolil in porušil eno hišo, kamor se je zateklo 7 upornikov, ki so se branili z orožjem. Vsi so bili sežgani (rimasero carbonizzati). Nadalje je v tem dnevniku opisano zločinsko vojskovanje oddelka generala Fabbrija takole:

«22. januar, petek. Kolona B iz Josipdola je dosegla cono Radojčiki in naletela pri nadaljevanju napredovanja na zagrizen odpor sovražnika, zaradi česar je bilo porušenih 310 hiš v vaseh Luketići, Vetrenica, Magdici, Kolići, Kandolići, Pavlići, Miševinići in Klipe. Ustreljenih je bilo 86 civilistov partizanov in simpatizerjev, 7 oseb zaprtih v svrho interniranja in odvzetih nekaj glav živine.

23. januar sobota... Zaprli smo 1 osumljeno osebo.

24. januar nedelja... Patrulja je prešla desni breg reke Mrežnica in ujela 2 simpatizerki upornikov pri nekem mlinu, ki ga je zažgala, potem ko je zaplenila nekaj vreč moke in kruha..., vasi v tej coni so bile porušene, prebivalci so zbežali, sledeč upornikom. Zapuščene hiše so bile požgane. Ustreljenih je bilo 11 razorženih partizanov in 23 oseb, ki so šle za, uporniki. V Dragi je bilo ujetih in ustreljenih 23 oseb, ki so bežale.

25. januar ponedeljek... Nobene izgube na naši strani. Nasprotnikove izgube: 14 naštetih mrtvih na terenu, 5 upornikov ujetih z orožjem in ustreljenih, 42 oseb zaprtih zaradi suma. V vasi Vitunj je bilo porušenih 120 hiš, kjer smo našli propagandne komunistične dokumente.

26. januar torek... Porušili smo nadaljnjih 30 hiš... 5 oboroženih ujetih partizanov smo ustrelili, nadaljnjih 58 pa deloma ubili v boju, deloma ustrelili.

31. januar nedelja... Kolona B... je ujela 3 partizane, od katerih je bil 1 ubit, ko je skušal bežati, druga dva pa sta bila ustreljena.

1. februar ponedeljek... Ujeta in ustreljena sta bila 2 partizana.

2. februar torek... ugrabljenih je bilo nekaj glav živine, med njimi dva konja, nekaj kvintalov krompirja in koruze.

7. februar nedelja... četniški oddelki pod mojo komando so izvršili napredovanje proti Konič selo, kjer je bila javljena prisotnost močnega oddelka upornikov. Ujetih je bilo okrog 40 osumljencev, katere sem poslal v Ogulin, da se internirajo.

10. februar sreda... kolona A je med svojim pohodom ujela in ustrelila dva upornika, tretji pa je bil ubit v boju... Nadalje je bila zajeta 1 ženska, ki je sledila partizanom.

12. februar petek... Zjutraj se je predstavil moji komandi major Santoni, komandant četniških odredov, s katerim sva se dogovorila glede oborožitve in uporabe oddelkov M. V. A. C., ki se predvideva za drugi čas.

13. februar sobota... V cilju, da maščujem naše mrtve in izvršim natančen pregled cone, sem poveril koloni B akcijo strogih represalij.

15. februar ponedeljek... 16 civilistov je bilo ustreljenih, okrog 100 hiš požganih, živila in razen drug material pobran... akcija je imela dober uspeh, 5 partizanov ubitih, 10 ranjenih. Partizanska bolnica v Sinjepotoku je bila sežgana.

16. februar torek... V cilju represalij je bilo zažganih 10 hiš in zajetih 20 moških tega kraja, da se internirajo... Ustreljena sta bila dva ranjena partizana.

17. februar sreda... Na moj nasvet so hrvaške oblasti ustanovile stalno posadko... Odredil sem represalije zaradi prekinitve železnice po partizanih na progi Plaski-Vojnovac. Požgane so bile vse hiše in stanovanja simpatizerjev.

20. februar sobota... Dogodki dneva: Zajetje oboroženega partizana — bil je ustreljen.

22. februar ponedeljek... Bombardiranje je imelo dober uspeh. V vaseh Gašparovići, Sorbljaški in Turkolj, kjer so bili zapaženi begunci in ranjeni partizani, ki so prišli iz Korenice.

23. februar torek... Istočasno sem zahteval bombardiranje Gornje Dubrave.

25. februar četrtek... V cilju represalij zaradi pretrganja proge med Gor. in Dol. Dubravo sem zahteval letalsko intervencijo z bombardiranjem in obstreljevanjem Gor. Dubrave in Popovega sela, katero je imelo najboljši učinek.

27. februar sobota... Istočasno sem zaradi represalij ukazal v salvah baterij 149/13 bombardirati ta naselja; s strani nasprotnika nobene reakcije. Zajetih je bilo 6 za orožje sposobnih oseb, da se internirajo.

28. februar nedelja... Ukazal sem bombardiranje iz zraka krajev Jamići, Gravoči, Turkalj in Primišlje.

S tem se končuje en zvezek dnevnika, ki prikazuje «vojaška dejanja» brigadnega generala Umberta Fabbrija. Vsa gori po Fabbriju samem opisana dejanja predstavljajo zločine po mednarodnem pravu. V kratkem razdobju 2 mesecev je zagresil, če seštejemo, Fabbri sledece zločine: s topovskim in letalskim bombardiranjem je dal porušiti več kot 10 vasi, ki jih v dnevniku imenoma navaja, nato še posebej požgati 571 hiš in 1 bolnico, poslal je v internacijo 119 civilistov, ustrelil 95 ujetih in deloma ranjenih borcev, ustrelil 141 civilistov in naropal neugotovljeno količino živine, živil in drugih premičnin. V teh številkah pa niso upoštevani zločini, izvršeni prav v tem razdobju, dveh mesecev, po njem odrejenih represalij, ki jih v dnevniku večkrat omenja, ne da bi navajal podrobno, kaj je bilo v cilju represalij izvršeno. Gotovo je, da so njegovi vojaki pri izvrševanju represalij v masah streljali in pobijali civilno prebivalstvo, rušili in požigali hiše in ropali zasebno imovino.

Ze same te številke, brez komentarja in brez vpogleda v način, kako so bili zločini izvršeni, pričajo, da je Fabbri vojni zločinec velikega kova.

Upoštevali pa moramo, da je Fabbri, vršil svoj krniški pozel že vse leto 1942. in takrat že tako temeljito, da je zaslužil pohvalo samega Robottija: «Bravo Fabbri!» Vemo pa tudi, da je Fabbri deloval pri nas še vse leto 1943 do kapitulacije Italije. V rokah Komisije se nahajajo originalni načrti in predlogi za popolno izselitev Slovencev iz občin Begunje, Bloke in Stari trg. Te načrte je napravila Komanda G. A. F.-a, edinice torej, ki ji je poveljeval Fabbri. Da se ti načrti niso izvedli, so krivi le dogodki, ki so pripravili Italijo do kapitulacije. Fabbri, zločinec z velikimi ambicijami, torej prav gotovo ni sam kriv, če s svojimi zločini ni dosegel preko slovenskih trupel napredovanja, kakor je pričakoval.

Tudi ta veliki vojni zločinec je danes še prost v Italiji.

Komisija za ugotavljanje zločinov okupatorjev in njihovih pomagačev

PREIZKUŠNJA NA OSNOVNIH DEMOKRATIČNIH NAČELIH

Tržaška oddajna postaja je takoj po osvoboditvi pričela z rednimi slovenskimi oddajami, ki so bile v sorazmerju z italjanskimi. Po osnovanju tržaške oddajne postaje so bile to prve oddaje, ki so bile namenjene resnično napredku slovenskega ljudstva v Julijski krajini, kajti slovenskih oddaj, ki so jih uvedli Nemci, kot take ne moremo smatrati.

Do 1. januarja so se vršile slovenske oddaje v istem obsegu, kot italijanske. Po 1. januarju pa je bila iz neznanih razlogov slovenska oddaja znatno skrčena.

Ukinili so otroško oddajo

Ko je bil ob novem letu spremenjen spored slovenskih oddaj v tržaškem radiu, so bili prizadeti tudi naši otroci, ker je bila ukinjena otroška ura, ki se je doslej vršila ob nedeljah od 15. do 15.30.

Pred dnevi se je oglasila pri AIS-u delegacija tovarisic, ki so vodile organizacijo otroških radijskih oddaj.

Tam so izvedele, da je tudi želja AIS-a, da se ponovno uvedejo otroške oddaje, ...toda ob nedeljah ob 12. uri in to samo za 15 minut ali pa med tednom ob večernih urah.

Naša delegacija je pojasnila, da je opoldanska ura, s četrturnim programom za nas neprimerna, kakor tudi ne moremo sprejeti večernih ur, ker je po našem podeželju zaradi malega števila radijskih aparatov organizirano skupno poslušanje, ki pa v večernih urah ni mogoče.

Na drugi strani pa bi bilo ob večernih urah onemogočeno sodelovanje otrok pri izvajanju programa.

Mi pa vztrajamo pri sistemu «otrok otroku».

Delegacija je izrazila, da se čudi, da ni mesta za slovenske otroške oddaje ob primerni uri ob nedeljah, medtem ko je ostala italijanska otroška ura neokrnjena. Zastopnica AIS-a je to pojasnila s tem, da je italijanskih otrok mnogo več!

Okrnjevanje slovenskega programa je vsekakor krivično za naš narod.

«Otroku storjena krivica je dvojna krivica», pravi naš Cankar.

Ukinili so oddajo za internirance

Radio Trst je oddajal vsak ponedeljek od 23.20 do 24. ure poseben program v slovenskem jeziku za bivše internirance in vojne ujetnike iz Julijske krajine, ki se še niso vrnili na svoje domove. Spored so tvorile poizvedbe, pozdravi in glasbe po željah sorodnikov, internirancev in je bil podoben italijanski oddaji, ki se vrši vsak četrtek ob isti uri in je namenjena vojnim ujetnikom v Egiptu.

Slovensko ljudstvo je sprejelo te oddaje z zadvoljstvom in je prijn njih sodelovalo. Sorodniki pogrešancev so pošiljali z vseh strani vodstvu radia pisma s poizvedbami, pozdravi in drugimi željami. Oddaje so dosegle svoj namen, kajti naši rojaki so se oglašali iz raznih krajev celo iz Afrike.

Z omejitvijo slovenskega sporeda na čas od 19. do 20. ure, so morale te oddaje odpasti, ker tržaška postaja ni dovolj močna, da bi program v tako zgodnjih urah dosegel svoj namen. S tem se je zgodila krivica vsem tistim slovenskim družinam, ki imajo rojake v tujini (in teh je zelo mnogo), ker jim je odpadla edina vez z njimi.

Ukinili so sindikalna predavanja

Pred nekaj dnevi se je zglasil na tržaški radiooddajni postaji urednik «Delavske enotnosti», da bi predal v pregled svoje predavanje «O zadrugah in sindikatih». Tedaj so mu sporočili, da so ukinjena vsa sindikalna radiopredavanja.

«Primorski dnevnik» je objavil v svoji številki 11. t. m., da je uredništvo primorskega sindikalnega glasila «Primorska delavska enotnost» organiziralo ciklus sindikalnih predavanj, v katerih bi se razpravljalo o sledečih problemih: sindikati in zadruge, sindikati in ljudska oblast, sindikati in obnova, naša žena in sindikati, kmečki delavci in sindikati, kolektivne pogodbe in sindikati, sodobno socialno zavarovanje, kulturno - prosvetno delo in sindikati, o telesni vzgoji, mladina in sindikati itd. itd.

Kot je razvidno iz omenjenega seznama, so predavanja strogo sindikalne prirode in so bila vsa pripravljena v umirjenem tonu. Vsaka polemika s protivnimi sindikati je po želji vodstva radiooddajne postaje odpadla. Spoštovani so bili torej vsi predpisi radijskega vodstva, tako, da so vsake izjave v tem pogledu brez vsake osnove.

Napaka ali zločin

Trije drastični primeri: ukinitev otroške oddaje, ukinitev sindikalnih predavanj in ukinitev za naše internirance (da o drugih omejitvah ne govorimo, nam zgovorno kažejo grobost napake, ki jo je napravila AIS.

Kot ljudje sicer ne izključujemo in ne zanikamo možnosti napak pri katerem koli delu, torej tudi v tem primeru, dasi smo prepričani, da bi mi takega koraka nikoli ne napravili, ker je v nas preglobоko ukoreninjeno spoštovanje za enakopravnost drugih narodov.

Poudarjamo: ne izključujemo napake tudi v tem primeru.

Toda tako napako je treba nemudoma popraviti. To zahtevajo osnovna načela demokracije. Kljub temu, da je zahteva po ureditvi tega vprašanja dovolj jasna in upravičena, ZVU doslej še ni ukrenila ničesar, da popravi te napake. Upamo, da bomo kmalu lahko pozdravili ta popravek, ker bo potrdil sveto stvar demokracije, za katero smo so skupaj v zavezniki borili.

Vsako zavlačevanje bi to napako napravilo enako vsem onim zločinom zatiranja naše besede, ki smo jih doživeli v zadnjih sedemindvajsetih letih.

Nepravilna razdelitev pošiljke ameriškega RK

Pred dnevi je začela ZVU razdeljevati zavitke z raznimi živili, sladkorjem, konzerviranim mesom itd. ki jih je baje poslad ameriški RK. Ker so razdeljevanje vodili protiljudski organi po simpatijah so obdarovali premožnejše, celo obrtnike in trgovce, medtem ko so bila darila namenjena predvsem onim, ki so se vrnili iz raznih koncentracijskih taborišč in največ prispevali v skupni borbi proti fašizmu. Vsi ti pa daril niso dobili. Čeravno so jih že davno plačali s trpljenjem in nekateri celo s svojo krvjo, jim danes razni novopostavljeni uradniki, odrekajo pravico do daril, ker so se udeležili manifestacij, ter zahtevali svoje pravice.

14. t. m. pa je delegacija RSK kot edina kompetentna za to zadevo, izročila gospodu guvernerju za Sežanski okraj protest.

Gospod guverner je delegacijo sprejel in obljubil, da bo zadevo preiskal in dal potrebna pojasnila omenjenim zastopnikom.

Nov direktor «Lavoratora»

Včeraj je tov. Giorgio Jaksetich zapustil uredništvo «Lavoratora», ker je imenovan na drugo mesto.

Mesto direktorja je prevzel tov. prof. Leopoldo Gasparini, star antifašistični borec, ki mu želimo obilo uspeha pri delu.

Seja MOS-a za Trst

Svetnik De Rossi je poročalo težkem položaju primorskih partizanov, ki so žrtvovali vse v junaški borbi za osvoboditev vseh ljudstev in imajo ob svojem povratku v civilno življenje številne težkoče. Zato je Svet naslovil na ZVU spomenico, ki predlaga, naj se vsem brezposelnim partizanom in invalidom podeli podpora ne glede na to ali so pripadali rednim ali nerednim formacijam. Enako naj dobe podporo tudi družine političnih žrtev, ker so se vsi borili za isto stvar. Spomenico so sprejeli enoglasno.

Svetnik Panjek je podal poročilo o preskrbi mesta in dežele. Nato je predlagal novo resolucijo, ki spopolnjuje prejšnje. V tej resoluciji zahtevajo odločne ukrepe proti naraščanju cen ter strogo nadzorstvo nad takozvanim svobodnim trgom. Nadalje zahtevajo, naj se zboljša racioniranje z nakupom velikih količin živil na italijanskih in zlasti na prekomorskih tržiščih. Prisotni so o teh predlogih živo in podrobno razpravljali in resolucijo odobrili. Iz diskusije je nastala potreba po poglobitvi proučevanja prehrambenih vprašanj, s katerimi se bo bavila posebna ekonomska komisija.

Pri slučajnostih so prebrali pismo dveh delegatov odbora za prvi otroški Bočič v miru. V pismu je opisano grozno opustošenje, ki so ga izvršili nacifašisti v Komnu in je poudarjena solidarnost komenskega prebivalstva, ki je kljub veliki bedi poslalo delavcem 500 q drv. Svet je sklenil, da je treba Komnu takoj priskočiti na pomoč in opozoriti na to tudi ZVU.

Tehnična baza v Idriji polaga ljudstvu obračun za svoje delo

Po končani vojni so ostala nekatera primorska mesta, trgi in vasi tako porušeni in požgani, da so prebivalci govorili, da se na teh razvalinah ne bodo nikoli več dvignila nova poslopja. Tehnični referenti, ki so se po krajih in okrajih bavili z obnovo, so se znašli pred hudimi nalogami. To je uvidela tudi naša nova ljudska oblast in po temeljitem preučevanju postavila smernice za prihodnje delo na samoiniciativen in udarniški način.

Ena takih tehničnih baz je bila ustanovljena tudi v Idriji 15.8.1945., ki pa je začetkoma nadaljevala le delo prejšnjega referenta zaradi pomanjkanja razgledanosti, ki jo je imelo osebje brez pravega vodstva. Pravemu namenu je pričela služiti šele koncem septembra 1945., ko je bil imenovan za vodjo tov. Hvala Venceslav, ki se je zavzel za delo s pravo partizansko udarnostjo. Tega tovariša smo srečavali za časa borbe v Benečiji, ko je sestavljal radio-poročila v slovenskem in italijanskem jeziku. Takrat je dvigal visoko politično moralo vojske in civilnega prebivalstva, danes pa je dal na razpolago vse svoje tehnične zmožnosti, da bo okraj čimprej imel nove hiše in nova gospodarska poslopja.

Vseh stavbenih objektov v območju te tehnične baze je 2998. Od teh je bilo več ali manj poškodovanih 799. Najhuje je bila prizadeta vas Vojsko z okolico, kjer je bilo uničenih 76 procentov zgradb, dalje Godovič s 70 procenti, Črni vrh s 63 procenti in Idrija, ki je bila devetkrat bombardirana z 22 odstotki uničenih zgradb.

Vodstvo tehnične baze je uvidelo nujno potrebo skupnega in načrtnega dela, zato je z dobrim uspehom pričelo propagirati ustanovitev obnovitvene in stavbene zadruge, kar dokazuje politično zrelost prebivalstva. 6.1.1946. je bila ustanovljena za Idrijski okraj obnovitvena zadruga, ki ima danes že 72 članov, predvideva se pa, da jih bo v najkrajšem času 200. Pričakuje se tudi ustanovitev obnovitvenih zadrug v Godoviču in Črnem vrhu. V Godoviču je bil na sestanku imenovan pripravljalni odbor, ki že popisuje člane.

Da je obnovitvena zadruga *res živ organizem*, priča dejstvo, da je že nekaj dni po ustanovitvi dobila od privatnikov naročila za pol milijona lir.

V režiji te tehnične baze in z njeno pomočjo so izvršili do 31. 12. 1945. sledeča dela:

Stanovanjske hiše dokončno obnovljene 43, zasilno 121, hlevi in druga gospodarska poslopja dokončno 44, zasilno 97, vodnjaki, kanali, gnojišča dokončno 8, zasilno 35, cerkve dokončno 2, zasilno 1; šole dokončno obnovljene 3, zasilno 6; župnišča, gradovi, samostani, zasilno 5; društvena, vojaška in uradna poslopja dokončno 5, zasilno 9; hoteli, gostilne, dokončno 3, zasilno 9; delavnice, garaže, tovarne, dokončno 12, zasilno 17.

V splošnem je napravljenega toliko, da sta kmet in meščan pod streho, in je s tem zasilno rešena stanovanjska kriza tudi za zimski čas.

S pomočjo tehnične baze so se popravile tudi ceste in poti ter 9 mostov, dva pa sta še v delu.

Delavnica cementnih strešnikov, ki je pričela delati že pred ustanovitvijo tehnične baze in je bila vsestransko podprta z akontacijami na račun strešnikov in delovno silo ujetnikov, je izdelala do 31. 12. 118 tisoč 300 komadov strešnikov in 1.175 slemenjakov.

Mizarska delavnica je do tega dne izdelala naslednja dela za obnovo: 25 dvokrilnih vrat, 15 enokrilnih vrat, 51 miz; 140 šolskih miz, 88 oken, 532 šolskih stolov, 55 postelj, 20 omar in 5 podov. Za vse to je bilo porabljenega 61.700 kub. m rezanega lesa, v zalogi pa je še 73 kub. m lesa.

Živega apna so pripravili v Doleh in Spodnji Idriji 32,310 kg.

Za delo v bodoče se, kot že prej omenjeno, predvideva ustanovitev obnovitvenih zadrug v Črnem vrhu in Godoviču. Za samo mesto Idrija izdeluje odsek za urbanistiko in arhitekturo pri ministrstvu za gradnje regulacijski načrt. Čim bo dovršen, bo obnovitvena zadruga skupaj s tehnično bazo določila prioriteto obnove. V kratkem se bo pospešila obnova poslopja «Pri črnem orlu», ki bo služila za sedež okrajnega INOO, za Mladinski dom in sedež sindikatov. Za vas Vojsko in Idrijski Log so v delu načrti za obnovo, ki se prične spomladi. Pripravljen je tudi že načrt za opekarno v Spodnji Idriji. Ujetniki izdelujejo potrebne opekarske mize in druge priprave. Pripravljena je tudi že glina za en milijon opek. V zgodnji pomladi se bo pričel graditi opekarna tako, da bo v toku poletja pripravljena potrebna opeka. V delu so seznami za razdelitev lesa pogorelcem, ki ga je stavila na razpolago gozdna uprava. Popravljata se dve žagi v Črnem vrhu, ki bosta spomladi že pričeli z obratom.

V splošnem so vsa dela, tudi parnarska, usmerjena za načrtno obnovo v letu 1946.

V podzemskih prostorih realizira izdelujejo potrebne naprave za izdelovanje neke vrste nadomestka steklo, izdelanega s celuloidom. Ta nadomestek za šipe je na določen način preparirana garza s celuloidom in acetonom. Te šipe propuščajo 70 do 80 procentov svetlobe in izgledajo kot neko motno steklo. Glede propuščanja toplote je to steklo vredno prav toliko, kot pravo steklo.

Tehnične baze in njihov delokrog poudarja poročilo tov. Hvala, saj ljudje v začetku pojmovali napak. Ljudstvo jih je smatralo kot nekakšen kreditni zavod, ki kreditira neodmejeno na račun vojne odškodnine. Marsikateri oškodovanec je čakal, da mu bo tehnična baza obnovila porušeni dom ali pa, da mu bo dal denar, da bo dom sam obnovil. V zadnjem času pa vidi ljudstvo v tehnični bazi tisti organ, ki pomaga, usmerja in popravlja načrte za obnovo. Vidi, da je tehnična baza tisti organ, ki skrbi za delovno silo (ujetniki), ki načrtno organizira in vodi delo. Tehnična baza je iskren in požrtvovalen sodelavec zadrug.

Kot drugod se je tudi tu razširila govorica, da ni dobro za oškodovance, da se bo zadruga poznala na hišo vknjižila, kolikor je pri obnovi potrošila. Ali po domače povedano, da bo tako, kot je bilo po prejšnji svetovni vojni, ko so špekulanti izkoriščevali zasegli nemške domove in posestva.

Namen teh govoric je prozoren. Kot povsod, kani reakcija tudi tu sejati razdor. Dobro je vsem znano, kako so reakciji naše zadruge trn v peti, ker je prav z njimi zelo prizadeta.

Dvoje nas uči pregled dela tehnične baze: da je mogoče doseči uspehe pri obnovi le z načrtnim delom in drugo, da je splošen ukaz št. 27 Zavezniške vojaške uprave (o katerem smo pisali včeraj) demokratsko protiljudski in nesprejemljiv.

Dobra srca

Namesto venca na grob pokojne Urše Turk, roj. Rebec daruje družina Tončič 500 lir za «Dijaško Matico».

Namesto venca na grob Ivana Čok daruje mladina iz Lokve 500 lir za sirote padlih partizanov.

Namesto cvetja na grob pok. Urše Turk daruje Marija Tomažič 500 lir za «Našega dijaka».

V počastitev spomina pok. Urše Turk daruje Rudolf Tomažič 500 lir za «Našega dijaka».

Odg. urednik DUSAN HRESCAK

OD TRIGLAVA DO JADRANA

Obsojamo razbijanje enotnosti

Minulo nedeljo so v dvorani Dante v Trstu zborovali italijanski partizani. Tajnik Steffé in podpredsednik dr. Colombis stajim poročila, kaj so vse napravili v teku treh mesecev, odkar obstoji organizacija. Po diskusiji so sprejeli resolucijo, v kateri glede na ekstremistično delovanje nekaterih skupin, ki — po njihovem — skušajo vzeti v zakup vse družbeno udejstvovanje, pozivajo ljudstvo, (italijanske narodnosti) naj ne dovoli cepitve Italijanov in pokrajine tujim imperialistom. Nadalje pozivajo vse partizane, naj se združijo pri obnovi domovine. Pozdravljajo slovenske partizane in obžalujejo, da so nekateri tuji državniki pozabili na pravice Italijanov te pokrajine.

Očitno je tudi, da API s tem napada Zvezo primorskih partizanov, ki združuje italijanske garibaldince ter slovenske in hrvatske partizane. Toda ne združuje jih zato, da bi «vzela v zakup družbeno udejstvovanje», niti zato, da bi «podredila interese pokrajine interesom nekih tujih imperialistov», temveč samo zato, ker so se resnični italijanski partizanski borci borili složno s slovanskimi in z njimi osvobodili Trst in Julijsko krajino. Ti borci so nastopali vsepovsod enotno. Sedaj nadaljujejo to pot, ki je edino pravilna.

Mi primorsko ljudstvo ne priznavamo razkola ljudskih sil, še manj pa razcepljenja po narodnosti. Vsa huda leta borbe smo se borili skupaj z antifašističnimi borci vseh narodnosti in danes bolj kot kdaj koli prej, težimo po enotnosti, ker je v njej moč in opora za nadaljnjo borbo proti ostankom fašizma.

Škedenj

Namesto cvetja na grob pok. Godina Bernarda je nabral I. teren lir 547 in to vsoto daroval Prosvetnemu društvu «Škedenj».

V sklad «Rod. sveta» so na sobotnem sestanku darovali tovariši: Koren in V. lir 1000, Stokelj 100, Trevisan 30, Brankovič 100, Ogrin Marija 50, Maršič 50, N. N. 100, Albreht Jakob 50, Sancin Marij 3, Stepančič Danilo 100, Nolendi 50, Repič Anton 100, Kocijančič Malvina 150, Luin Ivana 100, Ogrin 50, Križman 50, Pajer 25, Visintin Marija 100, Glavina 50.

Vsem darovalcem najsrčnejša hvala.

Rihenberg

V nedeljo 30. decembra pr. l. so bile volitve novega NOO. Izid teh volitev je zadovoljil vse ljudstvo. Izvoljeni so bili možje in žene, kakrsne naš narod potrebuje. V novem odboru bo predsedoval znani in zaslužni tov. Jože Jogan iz Petrovega.

Naslednji dan je ljudstvo lepo silvestrovalo. Mladinski zbor je izvajal lepe pesmi. Nastopil je tudi prosvetni zbor «Glas iz razvalin», in zapel med drugim «Pozdrav domovini». Oglasil se je tudi zbor sivolasih mož in zapel «Ob večerni uri». Končno so nastopili najmlajsi z deklamacijami in pesmimi. Tem potom izreka prebivalstvo župnemu upravitelju g. Sreberniču za njegov trud in požrtvovalnost zahvalo.

Nabrežina

V Jamljah so ustanovili konsumno zadrugo. Trenutno obratuje samo gostilna. Ima pa namen preskrbeti delovnemu ljudstvu vse, kar potrebuje. Napovedala je boj previsokim cenam. Posebno ob praznikih se ljudstvo v velikem številu shaja v zadrugi.

Enotni sindikati

Sindikat gradbene stroke. V četrtek 17. t. m. ob 18.30 bo sestanek direktivnega sveta.

Zaupnike raznih kategorij vabimo v petek 18. t. m. ob 18. uri v ulico Imbriani 5-I., soba št. 4.

Konji in mezgi od ZVU se ne smejo prodati

Opozarjamo vse one kmetovalce, katerim je Zavezniška vojaška uprava predala konje ali mezge za kmetijske potrebe, da jih ne smejo prodati, zamenjati ali oddati drugim kmetovalcem brez posebnega pooblastila od Zavezniške vojaške uprave, ki ga dobe potom Okrožnega kmetijskega nadzorništva.

Odbor državnih upokojencev

Odbor državnih, železniških in prosvetnih upokojencev vabi vse upokojence na zborovanje, ki bo v nedeljo 20. t. m. ob 10. uri v prostorih Circolo Ricreatorio Postelegrafonico (ex Dopolavoro) v ulici Galatti št. 7 (poštna palača). Dnevni red obsega:

Poročilo odbora, ustanovitev sindikata in imenovanje vodstva ter slučajnosti.

Šentjakobsko prosvetno društvo „Ivan Cankar"

priredi v četrtek 17. januarja 1946. ob 20. uri v mali dvorani I. nadstrulice Caprin 7, društveni sestanek, na katerem bo predaval dr. Ferfolja Jože o ustavi F.L.R.J.. Vabimo vse člane in prijatelje, da se sestanka polnoštevilno udeleže.

Prehrana

Razdeljevanje marmelade. Sepral javlja trgovcem na drobno v tržaški občini, naj količine dodeljene marmelade za razdeljevanje, ki je v teku dvignejo danes do 12. ure pri podjetju Alabarda v ulici Conti.

„Za našega dijaka"

S tem geslom se je v septembru lanskega leta začela nabiralna akcija za podporo našim dijakom. Klic po pomoči za našo učečo se mladino je naletel na globoko razumevanje vseh plasti našega naroda.

Temu je dokaz ustanovitev «Dijaške Matice», ki je preosnovala delo, započeto od akcijskega odbora, v stalno ustanovo. Na drugi strani pa dokazuje neprekinjen priliv novih prispevkov, da se naše ljudstvo zaveda važnosti inteligenčnega naraščaja. Žal, da ni akcijskemu odboru uspelo objaviti vseh prispevkov: nekaj časa zaradi ukinitve «Primorskega dnevnika», drugače pa zaradi pičlo odmerjenega prostora v časopisu. Vsi dosedanji podporniki in darovalci naj nam oproste, da nismo objavili vseh prispevkov. Da pa bo imela naša javnost jasnejšo sliko o nabranih zneskih, podajamo naslednji pregled po okrajih:

Trst v denarju 395.672.30; Milje v denarju 51.192, v blagu 2.010, skupaj 53.202; Nabrežina v denarju 44.570, v blagu 2.450, skupaj 47.020; Sežana v denarju 81.383, v blagu 42.200, skupaj 123.583; Tržič v denarju 13.442, v blagu 1.280, skupaj 14.722; Gorica v denarju 145.686, v blagu 98.527, skupaj 244.213; Bovec v denarju 16.503, v blagu 47.520, skupaj 64.023; Kobarid v denarju 33.000; Brda v denarju 69.955, v blagu 36.128, skupaj 106.083; Kanal v denarju 37.682; Miren v denarju 32.789, v blagu 46.746, skupaj 79.535; Komen v denarju 50.894, v blagu 15.830, skupaj 66.724; Ajdovščna v denarju 105.643, v blagu 12.293, skupaj 117.936; Tolmin v denarju 31.858, v blagu 109.482,65, skupaj 141.340.65; Cerkno v denarju 49.463, v blagu 66.450,20, skupaj 115.913,20; Idrija v denarju 312.799; Grgar-Čepovan v denarju 5.489, v blagu 1.702,65, skupaj 7.191,65; Postojna 150.566, v blagu 42.934.50, skupaj 193.500,50; Ilirska Bistrica v denarju 158.636, v blagu 20.097, skupaj 178.733; Herpelje-Kozina v denarju 76.674; vsi kraji skupaj v denarju 1,863.896,30, v blagu 545.651, skupna vrednost 2,409.547,30.

V poročilu manjka še ocena vrednosti blaga, nabranega na Kobariškem, Kanalskem, Idrijskem in kozinsko-herpeljskem okraju. Ko prejmemo od okrajnih akcijskih odborov še ta poročila, objavimo končni uspeh akcije do ustanovitve «Dijaške Matice».

Dijaška Matica, ki je prevzela vso imovino akcijskega odbora «Za našega dijaka», s tem pa tudi vso skrb za revne dijake, vabi vse dosedanje sodelavce in podpornike, da se še v bodoče spomnijo našega dijaštva. Pravila Dijaške Matice predvidevajo ustanovne, podporne, rodne člane in mladince. Članarina je po višini tako raznolika, da je omogočen pristop vsem slojem našega naroda.

RADIO

ČETRTEK, 17. JANUARJA

17 prenos iz Vidma; 18 ženska ura; 18.30 komorna glasba; 19 ženski tercet (slov.); 19.15 slovenščina za Slovence; 19.30 lahka glasba (slov.); 20 poročila v slovenščini; 20.15 poročila v italijanščini; 20.30 glasba po željah; 21 komedija, vmes lahka glasba; 22.30 Seraldo in njegov orkester; 23 zadnje vesti v italijanščini; 23.10 zadnje vesti v slovenščini; 23.20 oddaja za Italijane v Angliji in Egiptu.

Otvoritev Mladinskega doma v Portorožu

V nedeljo 13. t. m. so pripeljali v nov Mladinski dom v Portorožu 14 partizanskih sirot iz Trsta in 10 iz Tržiča, Hilj, Sežane in Nabrežine. Sirote, ki so slovenske in italijanske narodnosti, v starosti od 3 do 13. let, so spremljale referenti za mladinsko skrbstvo pri PNOO, MOS-u in OKO za Tržič tov. Križčeva, tov. Defarjeva in tov. Morsalin ter načelnik prosvetne komisije pri PNOO tov. Tavčar.

V vili «Virginia», ki je preurejena v Mladinski dom, so novo došle sprejeli gluhonemi otroci z ravnateljem gluhonemnice tov. Rupnikom, jim želeli dobrodošlico in podali vsakemu šopek cvetja. Sprejemu so prisostvovali tudi domačini in šolarji s predstavniki ljudske oblasti na čelu.

Tov. Rupnik je v pozdravnem govoru med drugim dejal: «Mi, ki smo ostali, jim hočemo nadomestiti vso ljubezen njih staršev in jih vzgojiti v duhu bratstva naših narodov, za kar so njih očetje padli». Dobrodošlico jim je izrekla tudi italijanska učiteljica Zlatich Ida in jim obljubila, da jim bo šola posvetila posebno pozornost in ljubezen, zavedajoč se, da so ostali brez staršev, ki so ljudstvu priborili svobodo.

Od teh sirot jih bo 12 obiskovalo slovensko osnovno šolo v Portorožu, 9 italijansko osnovno šolo, 3 najmlajši pa bodo v otroškem vrtcu «Mladinskega doma». V načrtu je združitev otroškega vrtca za sirote z vrtcem Portoroža, ki naj bi ga vodila pedagoška voditeljica tov. Pahor Slava.

Osebje Mladinskega doma sestavljajo: upravnik tov. Rupnik Vinko, ki je obenem ravnatelj gluhonemnice, pedagoška voditeljica tov. Pahor Slava, zaščitna sestra tov. Stok Marcela in šest tovarišev ter tovarišic, ki sestavljajo pomožno osobje. Hišni zdravnik obeh zavodov je dr. Attilio Cusma.

Mladinski dom bo sprejel še šest sirot, tako da bo trideset otrok v oddelku za partizanske sirote, trideset pa v gluhonemnici. Otroci so nameščeni po dva ali eden v sobi. Sobe imajo lepo, belo pohištvo, z velikimi okni na morje.

Otvoritev sirotišča je omogočila zbirka prostovoljnih prispevkov v decembru začete akcije «Za naše sirote», ki jo je pokrenila in izvedla ref. za ml. skrbstvo pri PNOO. Do sedaj je bilo zbranih 35.104 din ki so jih darovali borci OJA ter 100 tisoč lir, ki jih je nabralo ljudstvo. RK za Trst je poklonil 30 odej, 30 rjuh, 12 brisač in 10 cunj za posodo. Denar so uporabili za nabavo najpotrebnejše posode, živeža in plačanje najemnine. Tako so kriti izdatki za prvi mesec. Za nadaljnje vzdrževanje so stavili v mesečni proračun komisije za soc. zadeve pri PNOO vsoto 130.000 lir.

V Mladinski dom so poslali socialno in zdravstveno najpotrebnejše sirote. Po zdravniški preiskavi so skoraj vsi otroci slabotni, podhranjeni, anemični, kažejo simptome TBC, skratka potrebni so sonca, zraka in hrane.

Dom v Portorožu je prvi dom za partizanske sirote iz cone A, kjer je nad 1.355 sirot, od katerih je 1.000 potrebnih podpore, polovica pa zaščite. Do sedaj je bilo odposlanih 40 sirot v Slovenijo, 24 o Portorož. Pred našimi oblastmi in organizacijami je hud problem zaščite vseh ostalih potrebnih sirot, da ne omenjamo bolnih in socialne zaščite potrebnih otrok, invalidov in ubožnih katerih je skupaj nad 1.500 poleg partizanskih sirot.

Glede na velike težave na polju socialno političnega dela v coni A, se veselimo velikega uspeha, otvoritve prvega doma za naše sirote.

Dopisujte v „Primorski dnevnik„

KULTURNO-PROSVETNO DELO

Šolstvo in kulturno življenje v Slovenski Istri

Nekdaj tužna Istra, je osvobojena vabila svoje stare znance iz suženjskih dni.

Odzval sem se pozivu in takoj po vrnitvi iz internacije odšel v Koprščino, ki jo dobro poznam še iz študentovskih let. Mnogo požganih vasi, skoraj vse šole razdejane, edino dve učiteljici v vsej Koprščini in Piranščini, nobenega pouka, nobenega prosvetnega društva, to je bila posledica fašistične kulture v Istri.

Hodil sem od vasi do vasi, primanjkovalo je še vsega, ljudstvo pa me je izpraševalo: «Ali bomo imeli učitelja? Bomo imeli šolo?» To jih je najbolj skrbelo. Ko sem dopovedoval v Sočergi o težavah, koliko učiteljev je padlo v borbi, v internacijah, so se že bali, da ne bodo imeli šole. Odrasli in otroci so prosili: «Pošljite nam učitelja, da se bomo učili svoj jezik, ki ga ne poznamo dobro. Dali bomo učitelju brezplačno stanovanje, preskrbeli mu bomo za hrano, naj samo pride!»

Mladina je prirejala mitinge po vseh vaseh. Pionirčki, ki nikoli poprej niso videli slovenske šole, so prav lepo recitirali. Srečni so bili oni in mamice, ki so jih poslušale. Ker učiteljev še ni bilo, so jih učili domači odrasli. Stalno so prihajali in prihajajo v odsek za posveto po igrice in recitacije.

Oživeli so pevski zbori v Skofijah, Dekanih, Cežarjih itd. Zaživela so ukinjena prosvetna društva v Dekanih, Smarjah, Skofiji, v Kopru, ustanovljena so nova po vseh večjih krajih, od Sočerge, do Malije. Odprve so bile šole, pričelo je prihajati učiteljstvo. Nekatere mlade učiteljice so se prestrašile, ko so povprašale in pogledale na zemljevid, kje so Hrastovlje ali Rokavac. Kdor Istre ne pozna, bi bil mislil da se ne bodo mogle privaditi, da ne bodo vztrajale. V nekaj tednih so se uživele. Ugajalo jim je ljudstvo, ki jih je gostoljubno sprejelo in ukaželjno posluša vsako njihovo besedo. Vzljubile so kraje in ljudstvo, ki je pod okupacijo Italije največ pretrpelo.

Priletna učiteljica kakor mlad učitelj navdušeno pripovedujeta, kako pazljivo otroci sledijo pouku, kako mnogoštevilno obiskujejo, odrasla mladina, možje in priletne ženice, večerne tečaje.

V večerno šolo v Strunjanu se je vpisalo 60 odraslih mladeničev, mož in žena do 50 let starih.

Šole so zrastle kot gobe po dežju. Dnevno so prihajali s prošnjami k okrajnemu odboru odposlanci ljudstva iz vseh krajev.

Odposlanci iz Portorož so prosili za šolo. Iz Svete Lucije pri Piranu so prinesli že spisan seznam otrok, isto iz Sečjol. Očetje in mladina iz Strunjana milo prosijo učiteljico„ radi bi imeli tudi večerno šolo. «Samo pride naj, da se bomo lahko naučili svojega jezika». Preskrbeli ji bomo hrano in še posebej plačali za večerno šolo». Tako so govorili, namreč prosili, dokler niso dobili učno moč za svojo šolo.

Starši otrok slovenske šole v Kopru zelo skrbijo za šolo. Izvolili so za to roditeljski svet. Učenci so res pridni, že pet jih je prestopilo v slovensko gimnazijo. Učiteljica v Izoli je zelo zadovoljna s svojimi učenci. Prosi še eno moč, ker ja učencev veliko.

Koprski učenci so kar hlastali po «Cicibanu» in vsi povpraševali po njem, ko jim je učitelj pokazal nekaj številk.

Mladina in odrasli se živo zanimajo za slovensko knjigo. Nestrpno pričakujejo in povprašujejo po koledarju Gregorčičeve založbe. Radi bi imeli knjižnice po vseh vaseh. Knjig pa ni še dovolj.

Govoril sem pred dnevi z knjižničarjem knjigarne v Kopru, še meščansko ljudstvo povprašuje po knjigah. Odgovoril mi je: «Qualche libro per i ragazzi, ma c'è gran richiesta per i libri slavi, specialmente per quelle agende-Calendario, che avete voi».

Govoril je o koledarjih in o knjigah Gregorčičeve založbe. Posebej je treba omeniti slovensko gimnazijo v Kopru. Do sedaj mnogo istrskih talentov ni imelo možnosti razvoja. Istrijani niso mogli verjeti sami sebi, ko so izvedeli, da bodo imeli svojo slovensko gimnazijo, z dijaškim domom v Kopru.

Vpisalo se je 110 dijakov. Dokler ni bilo dijaškega doma, so prihajali v šolo peš po tri in več ur daleč, od Sv. Antona, Kort, Cetor. Kakor pravi tovariš delegat na gimnaziji, dijaki kar pijejo slovenske besede. Organizirali so se in postavili svoj stenčas.

V prvem dopisu sem čital približno to-le: «Mi istrska mladina prvi uživamo sadove krvave borbe. Po dolgem zatiranju imamo svojo šolo. Mi se bomo pridno učili, da pridobimo, kar smo zamudili. Z italijanskimi tovariši hočemo živeti kot bratje. Zatrli pa bomo vsak fašizem». Tako je napisal istrski fant. To je duh nove mladine, tiste Istre, ki noče biti več tužna, ampak napreden del jugoslovanske republike.

Naša dolžnost je, da ji pomoremo, da se kulturno dvigne in razvija, saj si je to tudi zaslužila.

Še o „Jernejevi pravici"

«Jernejeva pravica», — kolektivna drama na besede Ivana Cankarja, ki jo je napisal Ferdo Delak, je zaradi svoje edinstvenosti vzbudila živahno zanimanje. Zato bomo objavili še nekaj pogledov na to delo. To pot od prof. Bizjaka Lojzeta glede te predstave v Ajdovščini.

Za vsakega, ki je doumel psihološko stran Cankarjevega dela, njegovo notranjo dramo in resničnost ki je grajena na individualnem doživetju globoke socialne stvarnosti, življenjske sredine in stvarnih odnosov kapitalistične družbe, postane Delakovo prizadevanje kolektivne dramatizacije že samo po sebi velik problem.

Medtem ko živi hlapec Jernej v vsej svoji veličini resnične življenjske drame, v svoji prirodnosti in nujni življenjski in društveni dialektiki, ki izgoreva v neprestanem notranjem boju s samim seboj in svojo okolico in ki ne najde nobene možnosti rešitve izven sebe, tako da ga mora nujno privesti do skepticizma in obupa, se v zborni recitaciji najglobljі psihološki odtenki tihe, notranje individualne drame zgubijo v beganju in iskanju odrskih efektov.

Cankar je velik umetnik in psiholog. Njegove besede, kakor pravi sam, so kaplje krvi, izvirajoče neposredno in sunkovito iz boli in duhovnih globin. Vsaka njegova beseda odmira v celoti in prav ta organska celina ji daje globino in moč doživetja. Vsega tega pri precenjevanju njegova teksta ni. On sam je to najglobljе občutil, zato se je tako odločno boril za vsako vejico in svojo besedo.

Hlapca Jerneja nam je prikazal poznani igralec Just Košuta, ki je toliko let deloval v mariborski drami. On je ustvaril resničen umetniški lik, podal ga je prirodno in v resničnem doživetju. Ne išče patosa, niti odrskega efekta, temveč teži v globino notranjega razdvajanja in duhovne borbe s samim seboj. Lepo je prikazal doslednost svoje borbe za pravico, ki mu je ne more dati svet in kapital, ureditev človeške družbe vendar ji ostane veren do kraja. Niti izbruh skepticizma niti obup ga ne more omajati, končni sarkazem ga še utrdi v njej.

*Drugi naš znanec je Rado Nakrst. Tudi on je že poznan mariborski publiki kot pravi poznavalec odrske umetnosti in dober karakterolog. Bodisi v vlogi gospodarja mladega Sitarja ali vaškega župana, ki ostane veren tolmač obstoječega gospodarskega reda bodisi v liku sodnika, suhoparnega in brezskrvnega formalista zakonsk